ۇلی وزەن جوڭكىلە اعىپ، جاڭا ٴداۋىردىڭ ايىندى سيمفونياسىن شارىقتاتتى

(باسی 1 ـ بەتتە)

چيڭحاي ـ شيزاڭ ۇستىرتىنەن باستاۋ الىپ، 9 ولكە ـ رايوندى كەسىپ وتەتىن حۋاڭحى وزەنى جول بويى بوگەت بۇزىپ، قساڭ اسىپ، مىڭ بۇرىلىپ، 10 مىڭ شاقىرىمنان جوڭكىلە اعىپ، وسى جەردە تەلەگەي بوحاي تەڭىزىنە كەلىپ قۇيىلادى.

"حۋاڭحى وزەنىنىڭ تەڭىزگە قۇيعانى، شىننىدا، كەڭ جاتقان جەر ەكەن ـ اۋ! بۇگىنگە وسىندا كەلۋ ارقىلى حۋاڭحى وزەنىنىڭ جوعارعى، ورتاڭعى، تومەنگى اعارىنىڭ جەلى بويىن تۇگەل ارالاپ شىعىپ، كوڭىلىم جايلاندى". 10 ـ ايدىڭ 20 ـ كۆنى تۇستەن كەيىن حۋاڭحى وزەنىنىڭ تەڭىزگە قۇيار ساعاسىندعى كەمەتۇراقتا باس شۇجي شي جينپيڭ را- شەتكاعا سۇيەنىپ السقا كوز تاستادى.

ۋاقىت ٴتىلىن 7 جىلدىڭ الدىندعى كەزگە قايتارايىق.

2014 ـ جىلى 3 ـ ايدا باس شۇجي شي جينپيڭ حىناد- نىڭ لانكاۋ اۋدانىندا پارتيانىڭ بۇقارالىق لۇشيان تاربيە- سى ـ امالياتتىق قيمىلى جونىندە تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، جەتەكشىلىك ەتكەندە حۋاڭحى وزەنىنىڭ ەڭ سوڭعى ٴيىنى ـــــ دۇڭباتوۋ اۋىلىنىڭ جانىندعى حۋاڭحى وزەنىنىڭ جاعاسىنا كەلىپ، حۋاڭحى وزەنىندە تاسقىننان ساقتانۋ جانە قايراڭدى وڭىردەگى بۇقارانىڭ ٴوندىرىس ـ تۇرمىس جاعدايىن ۇيىستى.

1855 ـ جىلى، ەجەلدەن بەرى "3 جىلدا 2 رەت جىر- لىپ، 100 جىلدا ٴبىر ارناسىن وزگەرتەتىن" حۋاڭحى وزەنى ٴدال لانكاۋدىڭ ماڭىندا تاعى دا جىرىلىپ، ارناسىن وزگەر- تىپ، دۇڭىيىگىنان تەڭىزگە قۇيىلاتىن بولعان.

"حۋاڭحى وزەنى ۇزاقتان بەرى السىرەپ، اۋرۋشاڭ بولىپ، سۋ اپاتى ٴجيى تۇىلىپ كەلەدى". حۋاڭحى وزەنى شالدىققان دەرت ٴۇشىن قام كوڭىل بولىپ، حۋاڭحى وزەنىن جونگە ساڭدى كوزدەگەن باس شۇجي شي جينپيڭ پارتيا 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ مەن جوعارى ساپالى داموۋنا ٴاردايىم ايرىقشا ٴمان بەرىپ، ۇنەمى وي جۇگىرتىپ كەلدى.

ٴۇش وزەن قاينارىندا "جۇڭحۋانىڭ سۋ مۇناراسىن" جاقسى قورعاۋدى قايتا ـ قايتا قاداعالاپ تاپسىردى؛ چينليك تاۋىنىڭ تەرەڭ قوينىاۋىندا "ورتالىق سۋ مۇناراسىن" قور- عاۋدىڭ "مەملەكەتتىڭ ٴىرى ٴسى" ەكەندىگىن باسا دارىپ- تەدى؛ گانسۋدا "حۋاڭحى وزەنىن حالقتى باقتىقا كەنەلتەتىن باقىت وزەنىنە اينالدىرۋدى" العاش رەت ورتاعا قويدى؛ نيڭشياعا "حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ جانە جوعارى ساپالى داموۋىن الدىمەن اتقاراتىن رايون قۇرۋ" سىندى ماڭىزدى مىندەت جۇكتەدى...

باس شۇجي شي جينپيڭ حۋاڭحى وزەنىن قورعاۋدى ەل باسقارۋدىڭ ٴىرى ٴىس رەتىندە يگەرىپ، قىزۋار جۇرەك قانىن ارناۋدى. ىشكەرىلەي تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزۋ جانە وي جۇگىرتۋ بارىسىندا وي جەلىسى بىرتىن- دەپ ايقىندالا ٴتۇستى.

2019 ـ جىلى 9 ـ ايدا حىناننىڭ جىڭجوۋىندا باس شۇجي شي جينپيڭ حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ مەن جوعارى ساپالى داموۋ جوننىندەگى اڭگىمە ٴماۋ- جلىسىن باسقارىپ اشىپ، حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگيا- سىن قورعاۋ مەن جوعارى ساپالى داموۋىن ىلگەرىلەتۋ جوننى- دەگى ستراتەگيالىق وي جەلىسىن رەسمي العا قويدى.

جىڭجوۋ اڭگىمە ماجلىسىنەن كەيىن، باس شۇجي شي جينپيڭ تاعى ورتالىق قازىنا ـ ەكونوميكا كوميتەتىنىڭ ٴماجلىسىن، جۇڭگو كومەۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كومي- تەتى ساياسي بيۇروسىنىڭ ٴماجلىسىن ىلگەرىندى ـ كەيىندى باسقارىپ اشىپ، حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ مەن جوعارى ساپالى داموۋى جوننىندەگى جالپىلىق وي جەلىسى مەن جوبا باعدارلامالارىن ارناۋلى تاقىرىپتا اقىلداستى.

جۇڭقتا جوبا باعدارلامالارى رەسمي جاريالاندى، جوعار- عى، ورتاڭعى، تومەنگى اعارعا ٴبولىنىپ، شۇ بايلىعى، لاۋ- تانۇدىڭ الدىن الۋ جانە ونى جونگە سالۋ، كاسىپ سالاسى، قاتىناس، مادەنيەت، حالىق تۇرمىسى سياقتى ٴار جاقتان حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ مەن جوعارى ساپالى داموۋى جوننىندە جان ـ جاقتى، جۇيەلى، ەگجەي ـ تەگجەيلى ورنالاستىرۋ جاساپ، حۋاڭحى وزەنىن قورعاۋ- دىڭ، جوڭعا سالۋدىڭ "ٴتورت ارقالىق، سەگىز تىرەۋىن" ورناتتى.

سونىمەن بىرگە ەكولوگيالىق ورتاعا قاتىستى ٴبىر توپ كورنەكتى ماسەلەلەر ٴونىمدى جوڭعا سالىنىپ، جەر ـ جەردىڭ قاۋىرت قورعاۋ سانالىلىعى ۇزدىكسىز كۇشەيدى.

"مەن چاڭجياڭ ٴداريا سى دەرتكە شالدىقتى، حۋاڭحى وزەننىڭ دەرتى ٴتىپتى اۋىر دەگەن ەدىم. ٴبىز قول جەتە- كىزگەن ناتيجەلەرگە قاناعات ەتپەي وتىرماي، ماسەلەنى باعدار ەتۋگە تاباندى بولىپ، كۇش ۇستىنە كۇش قوسىپ، ٴتۇرلى قىزمەتتەردى مىزعماس تاباندىلىقپەن ويداعداي ىستەۋىمىز كەرەك"، ـ دەدى 10 ـ ايدىڭ 22 ـ كۆنى تۇستەن كەيىن اڭگىمە ماجلىسكە قاتىناسۋعا كەلگەن حۋاڭحى وزەنى بويىنداعى 9 ولكە ـ رايوندىعى، ورتالىق پەن مەملەكەتتىك ورگاندارىنىڭ قاتىستى تاراۋلارىنداعى جاۋاپتى جولداستار الدىندا باس شۇجي تەرەڭ تولعاپ.

تاريحتى ەسكە العاندا، باس شۇجي شي جينپيڭ اينە- ماس اۋەلگى ارمان جوننىندە ٴسوز قوزعادى.

"بۇل ماۋ جۇشيدىڭ دە كەزىندەگى ارمانى ەدى. جاڭا جۇڭگو قۇرىلعان العاشقى كەزدە ماۋ جۇشي 'حۋاڭحى وزەننىڭ ٴىسىن ويداعداي ىستەۋ كەرەك' دەگەندى ورتاعا قويدى، ول اتتىلار توبىن ۇيىمداستىرىپ حۋاڭحى وزەنىن كەشىرىپ، ٴبىر اينالىپ ىشكەرىلەي تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، ونان سوڭ حۋاڭحى وزەننىڭ تىنىش بولۋىنا قالاي مۇمكىندىك جاساۋ جونىندە اقىلداسپاق بولعان ەدى. بۇل ارمان كەيىن جۇزەگە اسپادى".

"بۇگىنگە ٴبىز بۇل جۇمىستى جالعاستىردىق. قازىر شارت ـ جاعداي وزگەردى، ۇشاققا، پويەزعا، كەمەگە، اۋتو- موبيلگە وتىرۋعا بولادى. ارينە، ٴبىر اينالىپ شىعۋ تەك كورىپ وتە شىعۋ ٴۇشىن بولماۋ كەرەك، قايتا وي جۇگىرتۋ، يدەيا، ورنالاستىرۋ، ارەكەت بولۋ، تانىم مەن ارەكەتتى بىر- لىككە كەلتىرىپ، ارەكەت ەتۋشىلەردەن بولۋ كەرەك!".

بولاشاققا بەت العاندا، باس شۇجي شي جينپيڭ بىلاي دەپ باسا دارىپتەدى: "14 ـ بەسجىلدىق" مەزگىلى ـــ حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ مەن جوعا- رى ساپالى داموۋىن ىلگەرىلەتۋدىڭ شەشۋشى مەزگىلى، كەلەلى مىندەتتەردىڭ دايەكتىلەنۋىن، تياناقتانۋىن ويداعە- داي يگەرىپ، جاڭا لەپتى جەدەل جارىققا شعارۋعا كۇش سالۋ كەرەك.

ٴبىر قىزىل سىزىقتى ساقتادى

ـــــ "حۋاڭحى وزەنىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ قىزمەتىن باسىنان ايعىنا دەيىن بايماندى ەتىپ، تالىقپاي ويداعداي يگەردى"

حۋاڭحى اتىراۋى ـــ قيساپسىز باتپاق ـ قۇم شوگىندى- لەرىنەن قالىپتاسقان تۇمسا جەر، شەكسىز ومىرشەڭدىك پەن ٴۇمىت تۇندىراتۇدا.

600 تۇرەدەن استام وسىمدىك ەلمىزدىڭ تەڭىز جاعالا- ۇندىعى ەڭ ۇلكەن جاڭا تۇنداعان سازدىق تابيعي وسىم- دىك جامىلعىسى ٴوڭىرىن قالىپتاستىردى، جىلىنا 6 ميلليوننان استام قۇس وسى جەرگە اۋىپ كەلىپ قىستايدى، بالقىتىڭ 40 تۇرەدەن استامى وسى جەردە ۇلدىرىق شاشىپ، ٴوسىپ ـ ٴورىبيدى...

حۋاڭحى وزەنىنىڭ تەڭىزگە قۇيار ساعاسىندا باس شۇجي شي جينپيڭ اعاش شارباق جولمەن جاياۋ ٴجۇرىپ سازدىقتىڭ شىكى قوينىاۋىنا كىرىپ، حايۋاناتتار مەن وسىمدىكتەردىڭ وسىم- ناۋ سايىران باعىن باسى ـ قاسىندا تەكسەرىپ كوردى.

تەڭىز ساماليى ايماليپ، قامىس ۇلپىلدەگى تەڭسەلىپ، بىرنەشە قۇتۇمسىق قاز، اقباس قاز سۋ ورتاسىندعى شاعىن قۇرعاق جەردە بەيعام قوناقتاپ وتىر.

"ٴبىزدىڭ بۇل جەر جۇڭگو شىعىس اق تىرناسىنىڭ مەكەنى، قارا تۇمسىق شاعالا ٴوسىپ ـ ٴوربيتىن جەر، بىلە- تىردان بەرى تاعى جاڭادان قوقي قاز، ٴبايتيحۇ، شاۋزۇييۇ- دا ردى بايقادىق". جەرگىلىكتى ورىندعى جاۋاپتى جولداس- تىڭ تانىستىرۋىنشا، وسى جىلدا ردا ەگىستىك جەردى سازدىققا قايتارۋ، قايراڭدا باعمىشىلىقتى توقتاتۋ، سازدىقتى قالپىنا كەلـ- تىرۋدى ىلگەرىلەتۋ ارقىلى ەكولوگيالىق ورتا بارعان سايىن جاقسارا تۇسكەن.

"بۇل ارعا كەلەتىن سايا حاتشىلار كوپ پە؟"، ـ دەپ سۇرادى باس شۇجي.

"ەڭ كوپ بولعاندا جىلدىق سايا حاتشى مولشەرى 600 مىڭ، ٴبىز ٴار كۇنگى ەڭ كوپ سايا حاتشى مولشەرىنە شەك- تەمە قويدىق".

"جاقسى باسقارۋ كەرەك، سازدىقتى لاستاۋعا بولماي- دى، الۋ اۋلاۋعا، تور قۇرىپ قۇس اۋلاۋعا دا بولمايدى". ول جەرگىلىكتى ورىندعى جاۋاپتى جولداستارعا بىلاي دەپ تاپسىردى: "حۋاڭحى وزەنى ساعاسى سازدىعىن قورعاۋدى ٴبىر ارداقتى ٴىس رەتىندە قاراپ، ەكولوگيالىق ورىكەنيەت ۇستانىمىن ەكىنشى 100 جىلدىق كۇرەس نسانىنىڭ جۇزەگە اسىرۋدىڭ جاڭا ساپارىندا ساۋلەلەندىرە ٴتۇسپ، سوتسياليس- تىك وسىزامانداندىرۋدى جۇزەگە اسىرۋعا نۇر ـ شۇعىلا ۇستەۋ كەرەك".

حۋاڭحى وزەنى اتىراۋىنىڭ ەكولوگياسىن باقىلاۋ ـ ولشەۋ ورتالعىنىڭ ۇلكەن ەكرانىندا حۋاڭحى وزەنى ساعا- سىنداعى "سۋ مەن بالىق" وزگەرىسىنىڭ قيىسق سىزىعى ادام مەن تابيعاتتىڭ جاراسىمدى بىرگە ٴومىر ٴسۇرۋ جولىن كورسەتتى ـــــ

جاقىنداعى جىلدىردان بەرى حۋاڭحى وزەنى ساعاسىنىڭ سۋ ساپاسى كورنەكتى جاقسارعان ٴارى II تۇرەدە ورنىقتى تۇرعان؛ وسىمەن بىرگە ۇلدىرىقتىڭ، شابادى بالقىتىڭ جيىلە- گى تەكشەمەترىنە 3.8دەن 10.8گە ارتقان.

"قىزمەتتەرىڭىز اسا ٴونىمدى ەكەن، بۇل پارتيا 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى ورتاعا قويىلعان ەكولوگيالىق ورىكەنيەت ۇستانىمىنىڭ كوكەيگە ۇيالاعاندىعىن، كوپشىلىكتىڭ تانىمى بىر- لىككە كەلىپ، ارەكەتكە كىرىسكەندىگىن بىلدىرەدى"، ـ دەدى باس شۇجي شي جينپيڭ سۇينە، ـ "حۋاڭحى وزەنى ـــ ٴبىز- دىڭ انا وزەنىمىز، قورعاۋ ـــ العى شارت، حۋاڭحى وزەنىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ قىزمەتىن باسىنان ايعىنا دەيىن بايماندى ەتىپ، تالقىپاي ويداعداي يگەرۋ كەرەك".

حۋاڭحى وزەنى الابىنداعى ەڭ زور ماسەلە ەكولوگيا- نىڭ ٴالسىز بولۋى، حۋاڭحى وزەنى بويىنداعى بۇقارانىڭ ەڭ كۇشتى تالپىنىسى جاسىل تاۋ، تۇنىق سۋ، اشىق اسپان، تازا توپىراق.

پارتيا 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى باس شۇجي شي جينپيڭ حۋاڭحى وزەنى بويىنداعى ولكە، رايوندا ردا تالاي رەت قىزمەت تەكسەردى، ٴار رەت حۋاڭحى وزەنىن تىلگە العان ساين "قورعاۋ" دەگەن ٴسوزدى ورتاعا قويدى. ول قايتا ـ قايتا حۋاڭحى وزەنى بويىن اشۋدا، قۇرۋدا، ٴسوز جوق، ەكولوگيانى قورعاۋ سىندى قىزىل سىزىقتى بەرىك ساقتاۋ كەرەك دەپ باسا دارىپتەدى.

جىڭجوۋ اڭگىمە ماجلىسىنەن كەيىن، قاتىستى جەرلەر مەن تاراۋلار باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ تالابىن تياناقتاندى- رىپ، حۋاڭحى وزەنى الابىنداعى "كول جاساۋداعى زور سەكىرۋ"، تارماق اعىنداعى "وزەنشەلەردىڭ" لاستاۋى، نيڭ ـ مىڭ بولىگىندەگى قايراڭدى وڭىرلەردى "بەتالدى يەمدەنۋ، بەتالدى قۇرىلىس سالۋ"، زاڭسىز كەن اشۋ، زاڭسىز شاعىل الۋ سياقتى كورىنەكتى ماسەلەلەردى كۇش سالا رەتتەپ ـ جوڭگە سالىپ، حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكو- لوگيالىق ورتا ساپاسىن ۇزدىكسىز جاقسارتتى.

وسى رەتكى جينان اڭگىمە ماجلىسىندە كوپشىلىك ۇا- دەلەسپ العاندايى ـ اق حۋاڭحى وزەنى الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ ماسەلەسىن تاعى تىلگە الدى، مۇندا تابىس تا، تاجىريبە دە، شەشۋدى كۇتپ تۇرعان قيىن ماسەلە دە بار ەدى.

"سۋ حاۋىپسىزدىگى حۋاڭحى وزەنى الابىنداعى ەڭ زور كومەسكى داعدارىس". باس شۇجي شي جينپيڭ مىنادايى سان ـ سيفردى مىسالعا الدى: حۋاڭحى وزەنى سۋ بايلىعىنىڭ جالپى مولشەرى چاڭجياڭنىڭ 7%ندەي عانا، ال ول بۇكىل ەلدىڭ 12% جان سانىن، 17% ەگىستىك جەردى، 50 نەشە ٴىرى ـ ورتا قالانى سۋمەن قامداۋ مىندەتىن ارقالاپ تۇر، سۋ بايلە- عىنىڭ پايدالانىلۋ مولشەرى 80%كە جەتەدى، جان باسىندىق سۋ بايلىعىن يەلەۋ مولشەرى بۇكىل ەلدىڭ ورتاشا دەڭگەيىنىڭ 27%ندەي عانا...

"وسىلاي بولا تۇرا، سۋدان پايدالانۋ ونەمدىلىگى ٴالى دە جوعارى ەمەس. باتىس سولتۇستىگىندەگى اۋىل ـ قىستاقتار كەزىندە جاپىپاي سۋ ۇرا قازاتىن ـ دى، سۋ بارلىق وتباسى- نىڭ جان تامىرى، بەت جۇعان، كوكونىس شايقاعان سۋدى تاعى دا پايدالاناتىن". ٴوز باسىنان كەشكەندەرىمەن ۇشتاسـ- تىرىپ، باس شۇجي ٴسوزىن جالعاستىردى: "سول كەزدە شانبەيدە سۋدان پايدالانعاندا سۋدى قۇيىپ العانىن كەيىن، ٴبىر كەسەسىن ٴتىس شوتكىلەۋگە دايىندايمىز، ونان باس جۇامىز، بەت جۇامىز، ونان ياق جۇامىز. قازىر تۇرمىس ورەسىنىڭ جوعارىلاۋىنا ىلەسە، ترۇبا شۇمەگىن اشىپ قالساڭ سارىلداعان سۋ، كەيبىر باتىس بولىك وڭىرلەرىندە دە وسىلاي، ادامداردىڭ سۋ ۇنەمدەۋ تانىمى سولعىندادى. سۋ حاۋىپسىزدىگى ٴومىر سۇرۋدەگى نەگىزدىك ماسەلە، سۋ حاۋىپسىزدىگى حاۋپ ـ قاتەرىنە وسكەلەڭ ٴمان بەرۋ كەرەك، سۋ داعدارىسى الىستا دەۋگە بولمايدى. سۋدان پايدالانۋ ويى وزگەرمەسە، تۇتاس قوعامنىڭ سۋدى ۇنەم- دەپ پايدالانۋى زور كۇشپەن ىلگەرىلەتىلمەسە، قانشا كوپ سۋ بولسا دا جەتپەيدى".

سۋ بايلىعى مەن داموۋدىڭ قاتىناسىن تىلگە العاندا باس شۇجي تاعى دا بىلاي دەپ باسا دارىپتەدى: "سۋ جاعدايىنا قاراي ٴتورتتى تۇراقتاندىرۋ" پرينسيپىن جالپى بەتتىك دا- يەكتىلەندىرىپ، "قانشا سۋ بولسا سونشا موما شىلاپ"، سۋ بايلە- عىن قۇنتتى ەسەپتەپ ويداعداي پايدالانىپ، سۋ بايلە- عىن ەڭ قاجەتتى ورىنعا پايدالانۋ كەرەك.

"قاۋىرت قورعاۋدى شەشۋشى مىندەت ەتۋ كەرەك". باس شۇجي شي جينپيڭ بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: ەكو- لوگيا كوركەيسە، ورىكەنيەت كوركەيەدى، ەكولوگيا قۇلدىرا- سا، ورىكەنيەت قۇلدىرايدى. ەكولوگيالىق ورتانى قاجماي ـ تالماي قورعاۋ ـــ جۇڭگو كومەۋنيستەرىنىڭ وسكەلەڭ رۋحانى ورەسىنىڭ بەينەسى، ٴبىز كومەۋنيستەر ٴىستى بۇكىل ادامزات ٴۇشىن، ۇرپاقتار ٴۇشىن ىستەۋىمىز كەرەك.

جاڭا جول اشتى

ـــــ "جاسىل، تومەن كومىر قىشقىل گازدى داموۋ دەگەنىمىز اۋقىمدىق بەتالىس، وعان ۇيلەسكەندەر ورىكەنـ- دەيدى"

اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ، ەنەرگيانىڭ وسىزامانداناىپ داموۋىن جەدەلدەتۋ ـــ حۋاڭحى وزەنى الابى ەكولوگياسىن قورعاۋ جانە جوعارى ساپالى داموۋ تاقىرىبىنىڭ ٴمانى.

10 ـ ايدىڭ 21 ـ كۆنى تۇستەن بۇرىن باس شۇجي شي جينپيڭ حۋاڭحى وزەنى اتىراۋى اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ جوعارى، جاڭا تەحنيكالىق كاسىپ سالاسىنان ۇلگى كورسەتۋ رايوننا كەلدى. تەڭىز سۋىنىڭ جايىلۋى سياقتى سەبەپتەر- دەن بۇل ارانىڭ 80%تەن استامى سورتاڭ جەرگە اينالعان. جاقىنداعى جىلدىردان بەرى ەكولوگيالاندىرىپ پايدالانۋ مەن تۇقىم شارۋاشىلىعىندا جاڭالىق اشۋ ارقىلى سورتاڭ جەردەن ٴتۇسىمى جوعارى، سورتى جاقسى كوپ ٴتۇرلى سورعا شىدامدى داقىلدار ٴوندى.

اگرونوم ۇلگى كورسەتۋ رايوننىڭ تۇقىم جەتىلدىرۋ وي جەلىسىندەگى بۇرىلىستى ـــ سورتاڭ جەردى وڭاپ وسىمدىك ونۇگە ۇيلەسترۋدەن سورعا شىدامدى وسىمدىك تۇقىمىن تاڭداپ سورتاڭ جەرگە ۇيلەسترۋگە دەيىنگى بۇ- رىلىستى تانىستىردى.

باس شۇجي مۇنى قۇپتايتىندىعىن ٴبىلدىردى: "بۇل شولەيتتى ەگىن شارۋاشىلىعىن دامىتۋعا ۇقسايدى، ٴشول جەردى وڭاۋ ەمەس، قايتا قۇاڭشىلىققا شىدامدى، ۇيلەسىم- دى وسىمدىك سورتىن جالپىلاستىرۋ بولىپ تابىلادى".

اتىزداعى جولدى بويلاپ، باس شۇجي شي جينپيڭ جۇرە ٴجۇرىپ ۇڭىلە قارادى. ەكى جاقتاعى تەگىس تە كەڭ ـ بايتاق جەردە جوڭىشقا بىتىك ٴوسىپ، الابۇتا قىزعىلت تارتىپ، تيانچيڭنىڭ ٴوسۋى كىسى قۇانتادى.

ٴدال اتباس بۇرشاقتىڭ ٴونىمىن جيناۋ مەزگىلى، باس شۇجي اتىزعا كىرىپ، ەڭكەيىپ ٴبىر بۇرشاق ٴۇزىپ، ارشىپ، اۋزىنا سالىپ تاۋساپ: "بۇرشاق جاقسى ٴوسىپتى"، ـ دەدى.

اۋىل شارۋاشىلىعى تاراۋىندعى جاۋاپتى جولداس باس شۇجيگە: بۇكىل ەلدە ٴبىر ميلليارد 500 ميلليون مۇ سورتاڭ جەر بار، مۇنىڭ ىشىندە 500 ميلليون مۇى اشىپ پايدالانۋ كومەسكى كۇشىنە يە، ـ دەدى.

"ٴبىر ميلليارد 800 ميلليون مۇ ەگىستىك جەردىڭ قىزىل سىزىعىن ساقتاۋ، 500 ميلليون مۇ سورتاڭ جەردى دە تولىق اشىپ پايدالانۋ كەرەك. ەگەر سورعا شىدامدى داقىل دامسا، جۇڭگونىڭ استىق قامباسىن، جۇڭگونىڭ اس كەسە- سىن قامتاماسىز ەتۋدە ماڭىزدى رول اتقاراتىن بولادى"، ـ دەدى باس شۇجي شابىتاندىرىپ.

اۋىل شارۋاشىلىعى جوعارى ساپالى، جوعارى ونىمدى- لىكتى بولىپ قانا قالماستان، ونەركاسىپ تە جوعارى ساپالى داموۋ كەرەك.

حۋاڭحى وزەنى الابى ەلىمىزدىڭ ماڭىزدى ەنەرگيا، حيميا ونەركاسىپ، شيكىزات جانە نەگىزدىك ونەركاسىپ با- زاسى. 60 جىلدىڭ الدىندا حۋاڭحى وزەننىڭ تەڭىزگە قۇيار ساعاسىندعى جەڭىس مۇناي الابىنىڭ بايقالۋىمەن جاڭا جۇڭ- گودا تاعى ٴبىر رەتكى مۇناي بىرىككەن شايقاسى بوحاي جا- عاسىندا ورىستەتىلدى.

10 ـ ايدىڭ 21 ـ كۆنى تۇستەن كەيىن باس شۇجي شي جينپيڭ ارنايى وسى ارعا كەلىپ قىزمەت تەكسەردى، تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزدى.

"ول جىلدارى ٴبىز مۇنايدان كەدەي ەل بولاتىنبىز. جاڭا جۇڭگو قۇرىلعان العاشقى مەزگىلدە مۇناي بىرىككەن شايقاسىن جۇرگىزۋ سول كەزدە ەلىمىزدىڭ قات ـ قابات قۇرساۋلاۋ جاعدايىندا ٴوز كۇشىنە سۇيەنىپ ٴومىر ٴسۇرۋ- دى، ونەركاسىپتەنۋ قۇرىلىسىن جۇرگىزۋدى جۇزەگە اسىرۋ جوننەن ماڭىزدى رول اتقاردى. ٴبىزدىڭ مۇناي شەبىمىز- دىڭ ەڭبەگى ەسىلى دە ەلەۋلى!".

تاسقىنداعان قىزۋ ىنتامەن تابيعاتپەن سايىسۋدان داۋىر- مەن بىرگە العا ىلگەرىلەگەن عىلىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋعا دەيىن بارلىعى مۇناي ونەركاسىبىنىڭ تيپ وزگەرتپ شارىقتاپ داموۋىنا كۆا بولدى.

جەڭىس مۇناي الابى بارلاۋ ـ اشۋ زەرتتەۋ مەكەمەسىـ- دە علىمي زەرتتەۋشىلەر باس شۇجيگە وزدەرى ٴتۇيىندى تۇردە قامال الىپ جاتقان تاقتا تاس مۇنايىن بارلاۋ ـ اشۋ نىسانىن، سوندداي ـ اق كومىر قىشقىل گازىن جيناۋ، پايدالانۋ جانە پەشەتتەپ ساقتاۋ سياقتى شەشۋشى تەحنيكا- لاردى تانىستىردى.

"جاسىل، تومەن كومىر قىشقىل گازدى داموۋ دەگەنە- مىز اۋقىمدىق بەتالىس، وعان ۇيلەسكەندەر ورىكەندەيدى". باس شۇجي شي جينپيڭ بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: "ٴبىز- دىڭ مۇناي ەنەرگياسى كاسىپ سالاسى جوننەن ايتقاندا، كەلەسى باسقىش تەحنيكانى جوعارىلاتىپ، ٴوندىرۋ قۇاتىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتۋ، وزىندىك قۇندى تومەندەتۋ، سونە- مەن بىرگە جاسىل، تومەن كومىر قىشقىل گازدى ەتپەي وزگەرتۋ بەتالسى بويىنشا، ەنەرگيا ۇنەمدەپ، كومىر قىشقىل گازىن تومەندەتۋ نسانىنىڭ جۇزەگە اسىرۋ".

جاڭا تەحنيكالاردىڭ امالىيات بارىسىندا قولدانىلۋ احۋا- لىن سول جەردىڭ وزىندە ٴبىلۋ ٴۇشىن، باس شۇجي شي جينپيڭ دۇڭىيىگ قالاسىنىڭ لايجوۋۋانىنا ورنالاسقان جەڭىس مۇناي الابىنىڭ لايجوۋۋان 113 ـ رايوننا كەلىپ، تەمىر ساتىمەن 10 نەشە مەتر بيىك بۇرعىلاۋ تەكشەسىنە شعىپ، جابدىقتىڭ جۇمىس جۇرگىزۋ احۋالىن كورىپ، بۇر- عىشلار بولمەسىنە كىرىپ، جۇمىس ىستەپ جاتقان مۇناي جۇمىسشىلارىمەن ىقىلاستى تۇردە اڭگىمەلەستى.

"قۇرىش ادام ۋاڭ جينشيدىڭ سول كەزدە قولىنا ۇستا- عانى ۇلكەن تۇنقا ەدى، قازىرگى اۋتوماتتاندىرىلعان جاب- دىقتار مەن قىزمەت شارت ـ جاعدايىنا قاراڭىزدارشى"، ـ دەدى باس شۇجي ٴسۇيىنىپ.

تەڭىز ساماليى ەسىپ، ماشينالار گۇرىلدەپ تۇر.

باس شۇجي شي جينپيڭ كوتەرىڭكى داۋىسپەن كويىشـ- لىكتى جىگەرلەندىردى: "مۇناي ەنەرگياسى قۇرىلىسىنىڭ ەلىمىز جوننەن ٴمانى زور، جۇڭگو جاساۋ كاسىبىندەگى ٴىرى ەل رەتىندە، ناقتى ەكونوميكانى دامىتىپ، ەنەرگيانىڭ كەسەسىن، ٴسوز جوق، ٴوز قولىندا ۇستاۋى كەرەك. سىز- دەردىڭ تاعى دا سۇبەلى ناتيجە شعارۋلارىڭىزدى، تاعى دا جاڭا ۇلەس قوسۋلارىڭىزدى ٴۇمىت ەتەمىن!"

كوكەيىنە تۇيگەن ىستەر ٴۇشىن

ـــــ "سىزدەردىڭ تىنىش ٴومىر، شات ـ شادىـ- مان تىرشىلىك كەشىرگەندەرىڭىزدى كورىپ ەرەكشە ٴسۇيىندىم"

حۋاڭحى وزەنى شاندۇڭدا جوڭكىلە تەڭىزگە قۇيىلۋدان بۇرىن وزەن ارناسى باتىس وڭتۇستىگىنەن شىعىس سولتۇس- تىككە بۇرىلادى، ونىڭ ۇستىنە وزەن ارناسى جەر بەتىنەن بيىك بولعاندىقتان، سەڭ تاسقىنى وڭاي تۇنىلادى. "3 جىل اقشا جيناۋ، 3 جىل تەكشە جاساۋ، 3 جىل ٴۇي سالۋ، 3 جىل قارىز قايتارۋ"، بۇل كەزىندە حۋاڭحى وزەنى قايراڭدى وڭىرىندەگى تۇرعىندارداڭ ماشاقاتتى تۇرمىسىنىڭ ناعىز بەيـ- نەسى بولاتىن.

وتكەن عاسىردىڭ 70 ـ جىلدارىندا دۇڭىيىگ قالاسى جيناننان بەرگەن حابارى

حۋاڭحى وزەننىڭ بۇرىنعى تاسقىن ىرىڭۇ اۋماعىندعى بۇقارا مەملەكەتتىڭ ۇندەۋىنە ٴۇن قوسىپ، حۋاڭحى وزەنىنىڭ جاعالاۋ بوگەننىدەگى تەكشەگە كوشىپ بارىپ قونىستاندى. 2013 ـ جىلدان باستاپ دۇڭىيىگ قالاسى تەكشەدەگى 66 قىسـ- تاققا تۇرعىن ۇيلەردى شاعىپ كوشىرۋ، جاڭالاۋ جۇرگىزدى، قازىر 3 ورنالاستىرۋ الەۋمەتتىك اۋماعى سالىنىپ بولدى.

كوشىرىلگەن بۇقارانىڭ تۇرعىن ٴۇي، تۇرمىس شارت ـ جاعدايى قاندداي؟ تۇراقتى كىرىسى بار ما؟ باس شۇجي ايرىقشا كوڭىل ٴبولدى.

10 ـ ايدىڭ 21 ـ كۆنى تۇستەن بۇرىن باس شۇجي شي جينپيڭ اۋتوكولىكپەن ٴبىر ساعاتقا تاياۋ ۋاقىت ٴجۇـ- رىپ، 3 ورنالاستىرۋ الەۋمەتتىك اۋماعىنىڭ ٴبىرى بولعان دۇڭىيىگ قالاسى كىنلي رايونى دۇڭجي قالاشىعىنىڭ ياڭمياۋ الەۋمەتتىك اۋماعىنا كەلىپ، كادرلار مەن بۇقاراعا امانداسىپ، ولاردان حال سۇرادى.

قاتار ـ قاتار عيماراتتار رەتتىي ٴتىزىلىپ، سەمەنت جولدىڭ ەكى جاعى جاسىل جەلەك جامىلىپ تۇر، پارتيا ىسـ- تەرى جانە بۇقارالىق قىزمەت قيمىل ورتالعى، بالاباقشا، قارتتار كۇتىمحاناسى، تازالىق بولمەسى، دەنە شىنىقتىرۋ بولـ- مەسى، جاستار مەن ورەندەر ٴۇيى، ەرەن بازار سياقتىلار- دىڭ ٴبارى بار ەكەن.

"نەگىزدىك قۇرىلعىلاردىڭ ٴبارى تولىق ەكەن"، ـ دەدى باس شۇجي كورە ٴجۇرىپ.

الەۋمەتتىك اۋماقتاعى قارتتار اسحاناسىندا تۇسكى تاماق دايىن بولدى: كارتوپ سالىپ پىسىرىلعان قابىرعا، ٴبايساي ـ دۇفۇ سورپاسى، نەگىزگى تاعام موما ەكەن.

الەۋمەتتىك اۋماقتىڭ شۇجيى جاڭ مايرۇڭ باس شۇجيگە بىلاي دەدى: الەۋمەتتىك اۋماقتاعى 60 جاستان اسقان قارتتاردىڭ ٴبارى كەلىپ تۇسكى اس ىشەدى، ٴار رەت ەكى قۇرماش بەرىلەدى، ٴار كۇنگى تاماق ۇقسامايـ- دى، ٴبىر رەتكى تاماق 10 يۋان عانا، ەڭ تومەنگى تۇرمە- سى قامتاماسىزداندىرىلاتىندار دان، بەستە قامتاماسىزداندىرىـ- لاتىن قارتتاردان تەك ٴبىر يۋان عانا الىنادى.

"كارتوپ قوسىپ اسىلعان تاۋ